

INTRODUCCIÓ HISTÒRICA

ELS PRIMITIUS
JOC S FLORALS DE BARCELONA

X La creació dels Jocs Florals de Barcelona té, com és prou sabut, el seu origen en el decret reial que signava Joan I a València, el 20 de febrer de 1393, en el qual es disposava que en el mes de març de cada any el dia de l'Anunciació de la Verge o el diumenge pròxim següent fos celebrada a Barcelona la festa de la Gaia Ciència ("et ipsius sciencie que uno amoris vocabulo gaya vel gaudiosa, et alio nomine inveniendi sciencia nuncupatur, effectum et escienciam arbitrantes...") i encarregava a Jacme March, cavaller i al ciutadà de Barcelona Lluís d'Averçó, els quals havien sol.licitat la creació de tal festa, que en fossin mantenedors o jutges amb plens poders per a jutjar i premiar les obres que es presentessin a concurs. Enamorat d'una dona francesa tan intel.ligent com era Violant de Bar, la seva muller, el rei caçador volia que aquella festa prengués per model les festes que en aquell mateix estil es celebraven a París i a Tolosa. ("Possitis, inquam, omnia alia facere que alii magistri aut perfecti huic sciencie in civitatis Parisius et Tholose ac aliis civitatibus et locis consueverunt et possunt facere seu eciam exercere.")

La referència a París era potser un lapsus del secretari, perquè és dubtós que Violant de Bar ~~no sabés~~ ^{ignores} que a la capital del rei de França eren desconeguts tals concursos poètics. A Tolosa, en canvi, existia el precedent que invocava el rei en el seu encàrrec al poeta Jaume March i al teoritzant en lleis de trobar que era Lluís d'Averçó. En efecte, l'any 1323, i el dimarts després de la festa de Tots Sants, set honorables ciutadans de Tolosa de Llenguadoc es reunien a l'ombra d'un llorer, dintre el barri del convent de les Agustines. Parlaven de poesia i van decidir de convocar els "subtils trobadors" de totes les terres de llengua d'oc, per al dia primer de maig de l'any següent, a un concurs poètic en el qual es premiaria amb una violeta d'or la millor poesia en llaor de la Mare de Déu. Tenim el nom d'aquests set ciutadans: un noble, més o menys poeta i ensenyant, Bernat de Camins i homicida, Bernat de Penassac; un burgès, Guillem de Lo-

bra; dos canviaires, ~~els canviaires~~ Berenguer de Sant Placat i Pere de Mejanaserra; dos mercaders, Guillem de Contaut i Pei Camó, i un notari de la cort del veguer de Tolosa, mestre Bernat Ot. Tots devien ésser poetes o almenys grans amadors de poesia. El primer llorejat fou Arnau Vidal de Castellnou d'Arri. Els concursos van anar seguint i aquella poesia bon xic alambinada, acadèmica i que volia ésser una resurrecció parcial - limitada en els temes, per por a la Inquisició - de la dels trobadors, havia de trobar una severa legislació en les "Leys d'Amor" que redactava Guillem Molinier i altres col.laboradors, i que quedaven enllestides l'any 1356. Fins a 1433 no ofereixen els mantenedors altra recompensa que la violeta d'or: és l'englantina, i en 1451 s'hi afegirà la gauja (souci, quan els Jocs Florals de Tolosa esdevenen francesos.

Els escriptors catalans van interessar-se per aquestes festes de la Gaia Ciència, convocades per l'Acadèmia de Tolosa (altrament dita "la Sobregaya Companhia dels VII Trobadors de Tolosa") i no sols van concórrer-hi amb composicions, premiades o no, com Jacme Rovira, Bernat de Mallorca, Llorenç Malliol, ^{Lluís Ycart} Joan Blanch i Guillem de Masdovelles, (el qual fou Conseller de la Generalitat de Catalunya entre 1380 i 1390) sinó que van contribuir, ^{a donar-li lleis/} amb tractats de retòrica com el "Llibre de Concordances", escrit per Jaume March l'any 1371, a instància de Pere el Cerimoniós i el "Toricmany", de Lluís d'Averçó, inacabat i de data incerta. Es probable, però, que tots dos tractats fossin coneguts del rei, el qual en el seu document qualifica llurs autors de "peritos admodum in hac sciencia" i encara ~~maximes~~ de "mestres i defensors" de la poesia.

L'ordre del rei va ésser duta a terme, ^{en} ~~amb~~ una data que no pot precisar-se en quant a la primera celebració, però que tot fa creure que ^{des} ~~se~~ situar-se en 1395, puix que l'any següent el mateix Joan I demanava al Consell de Cent de Barcelona que donés "semblants joies que l'any passat" als trobadors "què per llur ciència e bon enginy mills les mereixeran" i, "havents a memòria la bella festa que l'any passat fes a honor de la dita Gaia Ciència", recomanava que "en l'any present se faça en aquesta ciutat semblant festa, e per consegüent en los anys esdevenidors." Malauradament, les relacions entre el sobirà i la ciutat comtal eren una mica difícils i als Consellers de Barcelona no els costà de trobar un pretext per a negar-se al dispendi que els era demanat. Sabem, però, per un altre document de 1 de maig de 1398, signat pel successor de Joan I, el seu germà Martí l'Humà, que aquest destinava quaranta florins d'or per a la compra de les joies en or i plata que serien adjudicades, el següent diumenge de Pentecosta, i també en anys successius, als poemes i altres compo-

cions que es presentessin al certamen. Divuit anys més tard, Ferran d'Antequera confirmava les concessions del seu oncle i predecessor en el tron i atorgava a un Consistori, col·legi o agrupació de poetes addictes a la Gaia Ciència la facultat de nomenar quatre mantenedors, càrrecs que serien vitalicis, mentre els interessats residissin a Barcelona, ^{tot} donant als elegits la facultat d'adjuntar-se d'altres persones, en nombre indeterminat, per a l'exercici de llur funció crítica. Tenim la descripció que féu el poeta castellà i nigromant Enric de Villena, descendent de nobles de sang reial, d'una d'aquestes festes, de la qual fou mantenedor, i al famós manuscrit de la Biblioteca Nacional de París (el "Cançoner d'Obres Enamorades") figuren obres amb la menció d'haver estat premiades als Jocs de Barcelona. > pot dir-se que entorn del Consistori de la Gaia Ciència de Barcelona va formar-se una veritable escola poètica, la qual es desprenia de la servitud provençal en el llenguatge de les obres rimades (només cal comparar, en el "Cançoner dels Masdovelles", el contrast entre la llengua de Guillem de Masdovelles, l'oncle, infeudat de jove als concursos poètics de Tolosa i la que empren els seus nebots Joan Berenguer i Pere Joan) i que donava noms estimables per l'obra i per la influència, com foren Joan Fogassot, Lleonard de Sors, Lluís de Vilarasa i àdhuc el fecund notari barceloní Antoni Vallmanya.

Aquesta escola poètica barcelonina dóna pas a la generació següent, que serà la que dominen les grans figures valencianes d'Ausias March i Jordi de Sant Jordi. Menys oberta a les influències italianes que la brillant falange dels valencians, l'escola de poetes barcelonins es tancarà en exercicis retòrics i acabarà, a través dels modestos esclats d'un Pere Seraffi o un Romeu Llull, en les obres del Rector de Vallfogona i de Francesc Fontanella, servils imitadors en la forma i àdhuc en el llenguatge, dels castellans.

Es molt difícil de precisar la durada que van tenir els Jocs Florals de Barcelona en llur primera etapa d'existència. La data extrema que tenim documentada és la de desembre de 1475, indicada en un "Judici" de Joan Fogassot. Les guerres del regnat de Joan II devien ésser fatals per a la continuïtat de l'actuació del Consistori de la Gaia Ciència i la decadència política i literària de Barcelona, accentuada per l'esclat efímer però enlluernador de València, era massa profunda perquè poguessin renéixer en el segle XVI. Però el record dels Jocs Florals havia quedat latent i, mentre a Tolosa, precisament a començos del segle XVI, el Consistori del Gai Saber canviava de nom (esdevé "Col·legi de Retòrica") i

Tas-691 (4)

ensems d'anima, en deixar la llengua d'oc per la d'oïl - la llengua im-
 sada / com a idioma oficial francès per a tot el reialme per Francesc I / -
 la institució poètica barcelonina s'extingia, però no es desnaturalitzava.
 A Tolosa, l'Acadèmia dels Jocs Florals té un cert paper en el moviment
 literari francès i la descoberta, en 1819, de Victor Hugo, poeta adoles-
 cent i genial, és en aquest aspecte ^{el seu} ~~el~~ millor títol de glòria. Més en-
 davant, l'esclat del Felibrige i els triomfs de Mistral decideixen el
 Consistori tolosà a obrir novament concursos per a la poesia en llengua
 d'oc, al costat dels de llengua francesa, que segueixen essent molt més
 importants.

A Barcelona, en canvi, el bilinguisme poètic no tingué altres repre-
 sentants que Joan Boscà, esdevingut de nom i de llengua poeta castellà
 i renovador de les formes mètriques de l'idioma foraster, i Pere Torro-
 ella, que escriu en tots dos idiomes indistintament, però canviant-se el
 nom en Pedro Torrellas quan escriu poemes en castellà. I el record dels
 Jocs Florals dels segles XIV i XV, idealitzat i barrejat amb la tradició
 tolosenca, formarà part del tresor sentimental que els escriptors romàn-
 tics, els enamorats de l'Edat Mitja i de les seves relíquies, descobri-
 ran amb entusiasme i embadaliment i que seran una part considerable en
 el fons de motivacions i impulsos de la Renaixença.

